

BON COP DE FALÇ!

RAMON GASCH POU
ANDREU GONZÁLEZ CASTRO
**BON COP
DE FALÇ!**

Premi Nèstor Luján
de Novel·la Històrica 2011

Columna

COL·LECCIÓ CLÀSSICA
PRIMERA EDICIÓ: OCTUBRE DEL 2011
© RAMON GASCH POU I ANDREU GONZÁLEZ CASTRO, 2011
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
CARRER PEU DE LA CREU, 4 - 08001 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-1343-5
DIPÒSIT LEGAL: B. 32.017-2011
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, SL
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: LIBERDÚPLEX

www.columnnaedicions.cat

EL JURAT DEL XV PREMI NÈSTOR LUJÁN DE NOVEL·LA HISTÒRICA (2011)
EL FORMAVEN: MARIA CARMÉ ROCA, VICENT SANCHIS, JAUME SOBREQUÉS,
TIN LUJÁN I BERTA BRUNA.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

A tots els que estimo i m'estimen, petits i grans.
Sense ells res d'això no hauria estat possible.
Al Salva, investigador pacient i persona extraordinària.

RAMON

A les meves tres gràcies: Susana, Aina i Ada.
A la María José Guillamón,
pel temps compartit parlant de llibres.

ANDREU

Índex

I. El cavaller de Fluvià	11
II. Can Martí	17
III. Bon cop de falç!	49
IV. Visca la terra i morin els traïdors!	75
V. Ull per ull!	109
VI. Plaça d'armes	147
VII. Monsieur le mousquetaire	195
VIII. La batalla de Montjuïc	233
IX. En Miquel	265
X. El Rosselló	293
XI. El frare	331
XII. Revenja	373
XIII. Cap al final	395

I

EL CAVALLER DE FLUVIÀ

Els crits confusos, les ordres i els trets es barrejaven amb els esbufecs dels cavalls i l'impacte de les ferradures sobre la pedra. Soroll d'acer i ferum de pólvora que portaven l'angoixa i el trasbals als que hi havia allà dins. Aquell bram, com de gegants, feia tremolar les parets de la capella.

Les portes no tardarien a obrir-se i el cavaller ho sabia. Agenollat davant del Sant Crist, amb la seva esposa i la filla petita, a les quals protegia amb els braços, procurava tranquil·litzar-les. La menuda no parava de plorar i la seva mare pregava en veu baixa.

Ningú dels que hi havia allà dins no havia volgut marxar mentre encara podia fer-ho. La seva família i els seus servents més fidels no l'havien deixat sol. En aquell moment, però, els rostres de tots els que estaven amb ell, mig enlluernats per la llum inquieta dels ciris de l'altar, estaven pàl·lids i reflectien el temor que patien en el seu interior.

Amb un soroll imponent, la porta va cedir sota la pressió de fora i una munió d'homes armats s'abalançà cap a dins en un tres i no res, tot proferint crits, malediccions i juraments indignes d'un lloc com aquell.

Sota els seus braços, Antoni de Fluvià notava la tre-

molor dels cossos de la dona i la filla. Atemorides i prostrades, no gosaven ni mirar enrere. Amb unes paraules de consol, les va deixar suaument, es va alçar, es va girar i es va enfrontar amb la tropa. Els cossos dels bergants es destacaven contra la llum esmorteïda que entrava des de fora, pel llindar de la porta.

—Què voleu, vosaltres? Com goseu entrar així a la casa del Senyor?

L'actitud ferma i el posat noble del cavaller de Fluvià, amb el seu vestit digne, cobert amb una solemne capa vermella, es van imposar. Aquells homes van dubtar i es van aturar. Els crits cessaren i, per uns instants, només es va sentir l'udol del vent escolant-se per les esclotxes.

Des del fons, un altre home s'obria pas sense miraments entre els soldats i es va apropar a gambades fins on era el cavaller. Pel seu aspecte es tractava d'un oficial, amb la seva cuirassa i el sabre d'assalt a la mà. Portava, lligat al coll, un mocador de color blau ample i vistós, els plects del qual li queien per sobre del pit. Va avançar fins a quedar plantat finalment davant del senyor de Fluvià, mentre amb una mà i sense mirar enrere deixava el casc a un dels soldats.

—¿Y tú quién eres, si puede saberse?

—El meu nom és Antoni de Fluvià i Torrelles, cavaller de Fluvià, i aquesta és la meva casa. —El soldat se'l va mirar despectivament sense dir res—. Esteu en un lloc sagrat i aquí no hi ha gent d'armes. Us prego...

—¡Cállate ya! Estás hablando con las tropas de Mucio Spatafora, mi superior y oficial del Rey, Don Felipe... que también es tu Rey, por si lo has olvidado. Tus vasallos del pueblo nos han negado provisiones y alojamiento. Sus casas están abandonadas y vacías. Según parece, han llevado a este lugar todas sus pertenencias.

Dit això, va fer un gest amb el cap i alguns dels seus homes van començar a repartir-se per la capella.

—No podeu fer això! No!

—¡Silencio! —La punta de l'acer tocava la gola del senyor de Fluvià—. O como me llamo Fernando García de Irizar que te atravieso el cuello aquí mismo.

La cara convulsa del cuirasser era la imatge mateixa de l'odi. Una expressió de crueltat es va apoderar d'aquell rostre mentre la cuirassa es movia amunt i avall per la respiració agitada. Els crits d'un dels soldats que s'havia desplegat abans per la capella van ressonar des del fons.

—Aquí, señor, en la sacristía. Hay de todo.

La vista de l'oficial es va desviar per un moment cap allà. El soldat, amb els braços alçats, mostrava una gerra de plata. Un somriure irònic es va dibuixar en el rostre de l'oficial.

—De modo que aquí es donde lo tenéis todo escondido. Bien, bien. Me parece que a esto se le llama robar, así que te has convertido en un ladrón. Y ya sabes qué se hace con los ladrones.

—Són les meves pertinences. Són meves. No ho podeu tocar, això!

—¿Ah, no? Bueno, si tú lo dices... —El soldat va començar a abaixar l'acer del coll del cavaller, i es diria fins i tot que estava a punt de fer mitja volta. Però quan el sabre va arribar a l'altura de la cintura del senyor de Fluvià, va fer un pas endavant, tal com si fes un moviment d'esgrima, i l'arma penetrà brutalment el cos del català, travessant-lo de banda a banda—. *Touché*.

Amb un gest d'incredulitat al rostre i la boca oberta per intentar capturar l'aire que se li escapava del cos, el cavaller es va posar la mà a la ferida, de la qual de seguida començà a brollar un doll de sang. El crit de la dona va ser esgarriós,

mentre corria amb desesperació cap al seu marit. D'una revolada dos homes la van subjectar i li van tancar la boca, i un altre soldat s'encarregava de fer callar la menuda. Amb un moviment brusc enrere, el castellà enretirà l'acer del cos. El cavaller de Fluvià va deixar anar un gemec mentre queia de genolls a terra; després el seu cos es desplomà i el cap li va percutir a terra, sense vida, davant mateix de les polaines del militar. Llavors aquest, amb gestos lents i mesurats, va aixecar un dels plecs de la capa amb la punta del ferro fins a posar-lo al seu abast. Tot seguit, i amb la mateixa parsimònia, va netejar la seva arma abans de tornar a embeinar-la. Un cop fet això, féu mitja volta amb pas decidit i començà a donar ordres a un dels seus homes.

—La capa es para mí. Vosotros coged todo lo que podáis y luego prended fuego a este lugar. ¡Ah! Y no quiero ni un testigo, ¿estamos?

—Pero señor, la niña... —L'oficial es va aturar un instant i es va quedar mirant l'home que havia fet el comentari. La mà baixà com un llamp cap a l'empunyadura de la seva arma—. Sí, señor. A vuestras órdenes, señor.

El tinent García encara no havia pujat al cavall que ja se sentien els crits i els gemecs d'aquella gent innocent mentre els seus homes es lliuraven a la degolladissa.

Era negra nit, però les flames del castell de Fluvià il·luminaven els boscos de sota el Montseny com una teia gegantina. Els cossos del cavaller i dels seus cremaven juntament amb la fortalesa. Més avall, al peu del camí que baixava de la muntanya, unes altres flames eren el testimoni de l'escarment de l'exèrcit reial a Palautordera, el poble que havia tingut la gosadia de desafiar-los.

Aquelles flames eren el final d'uns fets terribles, però també el principi d'uns altres de molt pitjors.

II
CAN MARTÍ

«**A** can Martí, en el dia 10 de maig de l'any del Senyor de 1661, jo, en Joan Martí, veí i hereu d'aquesta casa, amb l'ajuda de Déu Nostre Senyor, he decidit explicar sobre el paper els fets que han emplenat la meva existència des del dia en què, malauradament, tot el que jo més estimava es va enfonsar com un arbre corcat i va caure a terra, arrossegant totes les meves il·lusions i esperances. Pot ser que aquests escrits us semblin als que els llegiu com una mena de justificació del que vaig fer, però per Déu totpoderós i per la seva gràcia us juro a tots que el que em van fer a mi, abans que jo moguéssis ni un sol dit contra home o dona, va ser molt pitjor.

Si ara pogués tornar enrere, tal vegada no faria el mateix, no n'estic segur, però del que sí que estic segur és que em tornaria a sentir empès pels mateixos sentiments, a voltes bons i moltes altres dolents, que van envair aleshores la meva ànima. Potser, si gaudís d'aquesta segona oportunitat, seria capaç de controlar els meus impulsos, però això, com us podeu imaginar, no ho podré saber mai, perquè les coses a la vida d'un home sols succeeixen

una vegada. Els homes i les dones actuem sempre segons els fets i les situacions que ens envolten i que marquen tota la nostra vida. Segons com són aquestes situacions decidim què hem de fer, i de vegades l'encertem i d'altres no. Però el que sí que és clar és que només tenim una oportunitat per escollir el nostre camí.

Fins i tot ara, quan ja han passat tants anys, no estic pas gens orgullós d'alguns dels meus actes del passat, però la causa primera del que va succeir no va ser culpa meva. Demano perdó cada dia a Déu Nostre Senyor per les meves accions, però també demano perdó per tots aquells que sense motiu ni justificació ens van fer tant de mal, a mi i als meus. Que Ell els perdoni, amb sa divina misericòrdia, perquè jo no puc fer-ho, ni podré mai.»

«**T**ot va començar un dia de primavera tan bonic com el d'avui, d'ara fa vint-i-un anys, en aquesta casa meva on, si sou homes i dones de pau, sempre sereu benvinguts.

Per si algú de vosaltres no coneix aquests indrets, vull explicar-vos que, per arribar a can Martí, s'ha de seguir el carrer de la riera que deixa el poble per darrere de l'església i travessa el vell pont de pedra. El camí, el veureu de seguida, perquè és força ample i sempre està molt transitat, ja que és la via per anar a molts masos, horts i llogarets que es troben per la rodalia. Les roderes dels carros són fondes, però hi ha prou lloc per caminar ben lleuger a banda i banda del camí. La distància des del poble fins a casa és d'una mitja hora a pas normal, i la veritat és que a mi la ruta sempre se'm fa curta contemplant la meva terra, plena de verdor i de vida. Puc assegurar-vos que no he vist millor lloc arreu del món que un home pugui escollir per plantar-hi la seva llar.

Al primer cop d'ull, can Martí sembla una casa prou normal, però si us hi fixeu una mica, podeu veure força diferències amb els altres masos de la rodalia. El que agra-

da més és la gran esplanada enrajolada que hi al davant, capaç de reunir, si cal, tota la gent del poble. Després, un s'adona d'aquella blancor immaculada de la façana. Quan el sol s'obre pas per entremig de les branques dels arbres i topa amb la casa, és quasi impossible de contemplar-la, de tant que enlluerna. Però el que sobta una mica a qui no ha vingut mai a casa és la grandària. De doble planta i amb les golfes, el conjunt és equilibrat i harmoniós. Fins a deu finestres es poden comptar, totes ben arrenclerades i amb els seus cristalls emplomats. A dalt es pot contemplar la volta rodona d'un rellotge de sol, de números romans grossos i negres perfectament pintats sobre la façana.

Darrere d'aquella porta de fusta clavetejada, sempre oberta a tothom que necessita aixopluc, hi ha el rebedor, la cuina amb el forn i l'obrador per al pa, el celler, el rebost i fins a cinc grans estances, a part del cosidor, on les dones poden xafardejar mentre fan feines de punt o teixeixen la llana, i la taula de la part del darrere, on els homes es reuneixen cap al tard. Allà tothom diu la seva, juga a cartes i aixeca el porró tant com vol esperant l'hora de sopar.

Si sortiu pel fons, trobeu l'eixida amb el pou i els pedrissos per assecar els formatges i els embotits, els alls, les cebes, així com els altres fruits. Quan algú hi arriba per primera vegada, queda bocabadat per la grandària d'aquesta part, quasi tan ampla com la resta de la casa, tota plena d'arbres fruiters i amb un gran hort a la part més allunyada. A la dreta, fàcilment identificable per l'esvalot, es pot contemplar un galliner ben farcit d'aviram, sobretot gallines i ànecs, que s'escampen d'ací d'allà. Un xic més enllà trobem les corts del bestiar, sobretot xais i vaques. Després, el graner i el paller. Al darrere de tot, més enllà de l'eixida, hi ha l'era i, al costat, els safareigs, a tocar del

rierol, els estenedors i un petit racó amb una taula i uns bancs de pedra, sota la part més ombrívola. Allà tots els de casa i els nostres amics i treballadors ens reunim per fer les celebracions de les diades més importants de la feina, i molta gent s'hi acosta a conviure amb nosaltres. Per l'esquilada, la sega, la verema o la matança del porc, allà poden arribar a trobar-se una cinquantena de persones entre homes, dones i quitxalla. A nosaltres, els Martí, ens agrada sentir-nos acompanyats per tots els nostres amics, veïns i coneguts, i compartir amb ells els moments importants que es repeteixen any rere any. Què seria la vida sense aquests moments de felicitat compartida, després d'una bona feina feta entre tots? Ben poc, us ho asseguro. Jo hi vaig renunciar durant molt de temps i sempre me n'he penedit.

Recordo com si fos ara un d'aquells dies que a can Martí hi havia una activitat fora del normal. Eren els dies de l'esquilada i la preparació per a la sega. Molta gent del poble, els esquiladors, els nostres masovers i el personal encarregat de la sega, que baixaven de més amunt any rere any per cercar feina als nostres camps, ja feia dies que s'estaven amb nosaltres. Aquesta és sempre una època de l'any forta de feina, a la terra i amb els animals. Tanco els ulls i encara els puc veure a tots: la meva mare, Montserrat, i el meu pare, Jordi, la meva germana, Marta, i el meu germà petit, en Miquel, que no parava mai de córrer amunt i avall...»

Al final de la primavera, anant cap a l'estiu, era sempre el temps de més feina a la pagesia, i can Martí no n'era pas cap excepció. En aquell dia del Senyor, el 10 de maig de 1640, en Joan, l'hereu dels Martí, ja es trobava des de trenc d'alba treballant en l'organització de la gent i la distribució de totes les tasques.

L'hereu de can Martí, de vint-i-cinc anys d'edat, era l'encarregat, juntament amb el seu pare, de moltes de les activitats de la casa. El jove tenia un bon domini de l'escriptura i prou coneixements d'aritmètica i comptabilitat, que havia après en les seves estades a la casa d'un notari de Granollers, amic de la família. Tampoc no es tractava d'uns coneixements fora del comú, sinó dels habituals en l'educació dels primogènits de les cases benestants. La seva feina consistia a tenir cura dels assumptes propis de la ramaderia i el bestiar. Així doncs, entre altres coses, en Joan s'encarregava de fer arribar als mercats més propers de Sant Celoni, Granollers, Mollet i fins i tot Barcelona alguns dels productes que sortien de les corts i els obradors de la casa. La carn, els ous i la llet, a més de la llana i el cuir, que provenien de can Martí eren molt

apreciats arreu. Alguns d'aquests productes també es repartien entre els més mancats o s'intercanviaven entre la gent del poble i els veïns de les cases properes, cosa que feia que els Martí fossin respectats i estimats per tothom.

Aquell dia en Joan amb prou feines podia abastar-ho tot. D'una banda, havien arribat els esquiladors, que havien muntat la seva parada a les portes de la cort de les ovelles. El foc per marcar la «M», els sacs i els cabassos, així com tots els estris de la seva feina, es trobaven escampats aquí i allà, i aquells homes experts en l'ús de les tisores s'encarregaven de treure als animals el preuat abric que els havia protegit durant l'hivern. Unes dones anaven seleccionant les qualitats i els colors de la llana, i unes altres pesaven amb les romanes tot aquell escampall de flocs. En Joan anava d'un costat a l'altre ajudant a marcar els animals, subjectant els més rebels i procurant que les cries no marxessin quan es trobaven soles. D'altra banda, també anava prenent nota en un paper del pes de la llana que s'anava seleccionant i guardant a dins dels sacs.

Allà hi havia la seva mare, Montserrat, que organitzava, com cada any, la feina de les dones i triava els farcells: aquí la més fosca, aquí la més clara, aquesta per als matalassos, aquella per filar i teixir. Aquella veu que donava ordres li sonava familiar. Una veu dolça per a ell, però ferma per a les que l'ajudaven en aquella feina. La Montserrat de can Martí era una bona persona que mai no negava ajuda a ningú i escoltava a tothom. Totes les dones del poble, quan calia, volien anar a treballar al seu costat.

E ntre aquell estol de dones joves i grans, mares i filles, àvies i nétes, n'hi havia una d'especial. En Joan, de tant en tant, se la mirava com aquell qui res i deixava anar una mitja rialla quan ella se n'adonava. Era la Maria, la seva promesa, la filla d'un dels masos veïns, amb qui es casaria tard o d'hora. La Maria estava especialment bufona aquell dia, riallera, amb el rostre rosat i la pell suau i brillant emperlada de suor. No parava d'anar amunt i avall ajudant a tothom que calia i portant, l'un darrere l'altre, els càntirs d'aigua fresca per als homes que estaven treballant. Era un dia calorós, i ella duïa un vestit de floretes blaves i màniga curta, cordat per davant amb un seguit de petits botons blancs, de dalt a baix. Quan portava aquell vestit i en Joan era a prop, es descordava dissimuladament els dos o tres primers botons del coll, de manera que sempre que podia s'ajupia i ofería l'escot al seu estimat perquè contemplés aquella preciosa esclétxa que tant i tan bé coneixia. Quan això passava, un lleu somriure de complicitat apareixia en el rostre de la noia i aquell color rosat encara pujava més de to. En Joan s'estimava aquella dona menuda i riallera, estimava aquell somriure i aquells pre-

ciosos cabells negres que aquell dia estaven mig tapats sota un bonic mocador de cap. També desitjava aquell cos de carns abundoses i blanc com la llet, que no es cansava d'acaronar. Es va adonar que estava badant tot contemplant la Maria i, movent el cap a banda i banda, va deixar anar un somriure mentre tornava a la feina.

L'esquilada, però, no era l'únic tràfec que hi havia aquell dia a la casa. A l'entrada principal, una mica a l'esquerra, hi havia una taula de fusta rodona i uns quants socs que feien de seient. Asseguts al voltant hi havia el seu pare, en Jordi, amb uns quants homes més. Tots se l'escoltaven amb atenció perquè era un gaudí, un gentilhome benestant que posseïa propietats cedides pel noble senyor de la terra en agraïment als serveis prestats o per altres circumstàncies. En Joan no sabia del cert des de quan els Martí eren propietaris; sembla que un dels seus parents de feia segles havia estat emfiteuta, fins que el senyor de Montsonís li va cedir els drets de les terres i tot el que hi havia en elles. Home reconegut i considerat per tothom, de caràcter tranquil i negociador, quan hi havia conflictes normalment era requerit pels jurats o pel batlle del poble perquè intercedís entre les parts. Els veïns i els amics també acostumaven a demanar-li el seu parer sobre els assumptes de la terra, ja que era un gran coneixedor de les millors eines, de les llavors més productives i de les maneres més escaients de fer les tasques del camp per tal que la terra donés el seu fruit. En Jordi Martí també era el segon comandament del sometent del poble i un dels representants d'aquelles contrades del braç popular de la Diputació quan eren requerits els seus serveis en els Consells, a Barcelona.

Al costat seu a la taula, a dreta i esquerra, sempre es podien trobar en Benet i en Magí, dos dels seus masovers i homes de total confiança, a part de bons amics d'en

Joan. Tots tres estaven atrafegats preparant les propostes de soldada per a cada un dels segadors, batedors i ajudants, que s'estaven a fora esperant el seu torn. La sega del blat, l'ordi i la civada, la tria a l'era i les feines de recollir i guardar la palla i els sacs de gra estaven a punt de començar i caldria preparar les eines, repartir els conreus i allotjar tota aquella gent, i les famílies de molts d'ells.

La Marta, la germana gran, devia estar traginant per la cuina, l'eixida o els safareigs. Calia preparar menjar i allotjament per a tothom, cercar queviures i proveir bé el rebost i, sobretot, el celler. Sembla mentida la quantitat de porrons de vi que s'arriben a buidar al llarg del dia quan arriba la sega, pensava en Joan.

De tant en tant, el seu germà petit, en Miquel, onze anys més jove que ell, es deixava caure per l'esquilada, acompanyat d'un estol de vailets tan cridaners i bellugadissos com ell. Els agradava tocar les petites cries de xai i fer-les córrer amunt i avall de la cort, o agafar la llana acabada de tallar i llançar-se-la per sobre, fins que les dones els engegaven després de repartir alguna plantofada que, la majoria de les vegades, no arribava a l'objectiu.